

'Ünite', 'Proje' ve Planları Üzerine

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Eğitim kitaplarımızda sık kullanılan «Ünite» (Unitus) terimi Latince'de «bir» anlamına gelen «unus» sözcüğünden türemiştir. «Ünite» sözcüğü de genel anlamıyla «bir bütün» oluşturabilmek için «birleşmek», «bir araya gelmek», «bir olmak» demektir. Ünitenin ne olduğunu daha iyi belirtebilmek için bu açıklamanın gerekli olduğunu sanıyoruz. Dilimizde bunun yerine «birim», «birlik», «bütünlük» gibi sözcükler kullanılabilir. «Birim», bir örgüt terimi olarak daha çok kullanılmaya elverişlidir. Bir fabrikada «üretim birimi» gibi. Bir eğitim terimi olarak «ünite» sözcüğünü sık sık kullanırız. Bunun yerine Türkçe uygun bir sözcük bulabiliriz. Kimi zaman «bir öğretim ünitesi» yerine «bir öğretim birimi» demek de uygun düşmektedir. Şimdilik biz, alışılmış bir terim olarak «ünite» ve «ünite planları» üzerinde duracağız.

Carter V. Good'un Eğitim Sözcüğü'nde (1973, s. 629) konumuza uygun gelen en iyi ünite tanımı şöyle yapılmıştır: Ünite öğretimin planlanmasını, planların gerçekleştirilmesini ve sonuçların değerlendirilmesini de kapsayan, öğretmenin önderliğinde bir küme öğrencinin birlikte çalışmasıyla gelişen birçok etkinliklerin, yaşantıların ve öğrenme türlerinin, merkezi bir sorun ya da amaç çerçevesinde düzenlenmesidir. Eğitimde kullanılan ünitenin de çok türleri vardır. (1) Yaşantı üniteleri, (2) Konu-madde üniteleri, (3) Öğretim Ünitesi, (4) Kaynak ünite. Bunların içinde bizi asıl ilgilendiren öğretim ünitesidir ki, bu yukardaki anlamı kapsamakla birlikte, bunun planlı şeklidir. Aynı sözlükte (S. 631) «öğretim ünitesi»de şöyle tanımlanmıştır: Belirli bir sınıf ya da bir öğrenci kümesinin üzerinde çalıştığı ünitenin öğretilmesine kılavuzluk etmek için, bir öğretmenin —belirli bir sınıf ile ilgili olarak— geliştirdiği plan. Bu anlamda, eğitimde kullanılan «ünite» ile «öğretim ünitesi» eşdeğerdedir.

«Ünite» ile karıştırılan ya da ilgili olan başka bir terim de «proje»dir. Proje de Eğitim Sözlüğü'nde (S. 451) şöyle tanımlanmıştır: Proje, sorunların araştırılmasını, çözümünü ve genellikle fiziksel araç ve gereçlerin kullanılmasını kapsayan; öğretmen ve öğrenciler tarafından gerçek yaşamdakine benzer biçimde planlanan ve sürdürülen; eğitsel değeri olan, kavrayış (understanding) ile ilgili, bir ya da daha çok amaca yönelik, önemli ve pratik etkinlik ünitesidir. Buna göre proje de bir tür ünitedir; ünite sistem ya da yöntemleri içinde incelenmektedir. Başka bir tanıma göre de «proje, herhangi bir konuda bilgi araç, gereç ve benzeri nesnelere bir araya getirilerek bunlardan yeni bir «nesne» ya da «düşün» ortaya

koymayı amaçlayan —bireysel ya da küme çalışması biçiminde olan— planlı çalışma. Buna göre de proje, bir çalışma ünitesidir.

Okul programlarımızda öğretimin ünite ve projeler halinde yürütüleceği belirtilmektedir. Örneğin, 1968 tarihli İkoku Programı'nın 20, 30. sayfalarında öğretim çalışmalarının projelerle de yürütülmesi istenmektedir. Hayat Bilgisi, Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin konuları hep üniteler biçiminde düzenlenmiştir. Teftiş yetkisinde bulunanlar da öğretmenin çalışmasını buna göre yapıp yapmadığını araştırırlar. Proje çalışması, genellikle, doğal koşullar altında sözlü ve yazılı bilgi toplayarak, yazılı bir rapor ya da somut bir nesne ortaya koymayı amaçlar. Böylece, öğretim projeleri, bir yönüyle, öğretimin yapılış biçimini belirterek «proje yöntemi» biçiminde işlenebilir. Fakat bu yöntemin diğer öğretim yöntemlerinden ayrı bir yönü vardır. Ele aldığı her konu ya da sorunun incelenmesi sonunda, ortaya olumlu bir yapıt çıkar. Bu, işe yarayan kullanılabilen bir «nesne» ya da «düşün»dür. Bu nedenle, bu yöntem, diğer anlatma, soru, yanıt, tartışma, gözlem ve gösteri gibi yalın öğretim yöntemleriyle aynı kümeye konmaz. Bu nedenledir ki bu yöntem her ne kadar ad olarak yöntem ise de kavram olarak daha geniştir. Öğretim sistemleri arasında yer alır. Çünkü, Dalton Planı, Winnetka Planı Cousinet Yöntemi, İlgililer Merkezleri Sistemi gibi kendine özgü eğitim felsefesi, ayrı öğretim yöntemi de vardır.

Başka ülkelerde «Plan», «Yöntem», «Sistem» adı verilen önemli eğitim deneylerine bizde, kavramına daha uygun olarak «sistem» adı verilmektedir. (Bakınız : Antel, Sadrettin Celal. **Umumi Didaktik** 1952, s. 144-227).

Bundan başka, Prof. Dr. Kemal Aytaç, 1976'da çıkan «Çağdaş Eğitim Akımları» adlı kitabında (S. 99) projeden söz ederken— kavramına bağlı kalarak böyle bir sistem «Proje Sistemi» sözünü kullanmaktadır.

Bu açıklamaları şunun için yapıyorum : Yukardaki kavramlar bizde bugüne kadar iyice kavranmış değildir. Bu kavramlarla ilgili terimler de yerli yersiz kullanılmakta, hatta doğru kullanılanlar bile, kanunun içinde olması gerekenler tarafından bile iyice incelenmeden sırasında eleştiri konusu yapılabilmektedir.

Böyle bir sistemle kişi, yeti ve yeteneklerini daha iyi geliştirebilir, öğrenciyi meslek yaşamına daha iyi hazırlar. «Proje Yöntemi» için sözü geçen sözlük (S. 451) şu tanımları vermiştir : Öğrencilerin bireysel olarak ya da kümeler halinde bazı sorunlarla ilgili bilgi toplamayı ve birleştirmeyi amaçlayan bir ödevi kabul ettikleri ve sonra öğretmenin isteklerini yerine getirip getirmemekte serbest oldukları bir öğretim yöntemidir. Öğretmen gerektiğinde öğrencilerine yardım eder.

Bizde henüz bu anlamda bir proje anlayışı yoktur; fakat, öğretimimizi, bu sistemdeki uygulanabilir değerli fikirlerden yararlanarak, geliştirebiliriz. Proje çalışması adı altında öğrenciyi yaratıcılığa götürmeyen somut yapıtlar ortaya koyma alışkanlığı kazandırmayan; ezberci ve kopyacı bir nitelik taşıyan eğitimin istenen bir eğitim olduğu savunulamaz.

Yukardaki tanımlar ve açıklamalardan şu sonuçlar çıkıyor :

1. Öğretim, bir bütündür; konular, üniteler haline getirilmelidir.
2. Bu bütünlük, öğretimin planlanmasından değerlendirilmesine kadar olan bütün öğretim süreçlerinde görülmektedir.
3. «Öğretim Ünitesi» «Öğretim projesini» de kapsar. Aslında projeler genellikle çok kez okulda doğal koşullar altında gerçekleştirilirken, öğretimde bu zorunlu olarak yapay koşullar,
4. Ünite ve projeler, belirli amaçlara yöneliktir. Bu amaçlar, eğitsel değeri olan bir «düşün», ya da «somut» (kullanılabilen bir nesne) ortaya koymaya yöneliktir.
5. Ünite ya da proje, gözlem, inceleme, araştırma, deney, konuşma, dinleme, düşünme, tartışma, yazma, çizme gibi değişik yaşantılar kazanmaya ya da etkinliklerle bulunmaya elverişli olmalıdır.
6. Her ünite ya da proje, birçok ilgili konuları içermeli ve bunlar da ortak ya da merkezi bir sorun ya da konu çerçevesinde yer almalıdır.
7. Her ünite ya da proje, öğretmenin kılavuzluğunda bütün sınıf öğrencileri ya da bir öğrenci kümesi tarafından geliştirilmelidir.
8. Ünitelerde daha çok var olanı ya da bilineni öğretmek amacı yer aldığı halde projelerde yeni, özgün bir şeyler yaratmak (ortaya koymak) amacı önplanda yer almaktadır. Proje sisteminin önemi de buradan gelmektedir. Proje çalışmasında «sorun» çözmek başta gelir. Normal ünite çalışmalarında böyle bir endişe yoktur.
9. Ünite çalışmaları, sınıf ve küme çalışmasına elverişli olduğu halde proje çalışmalarında bu etkinlikler bireysel öğrenci çalışmalarına kadar uzanır.
10. Ünite çalışmalarında, öğretimde ağırlık öğretmenin anlatma ve etkinliklerinde olduğu halde, proje çalışmalarında bu ağırlık çeşitli araç ve gereçlerde ve bunların öğrenciler tarafından amaçlara uygun biçimde kullanılmalarındadır.

Görüldüğü üzere, «Ünite» kapsamlı bir eğitim terimidir. Birçok eğitim sistemi ve yöntemlerini de içermektedir. Konuya çok geniş felsefi açıdan bakınca bütün sistemler de birer «Yöntem» biçimine bürünür. Bunun içindir ki eğitim filozofları, bizim «Sistem» olarak nitelediğimiz konulara «yöntem» derler. Nitekim bir eğitim filozofu olan J. Dewey kurduğu proje sistemine «Proje Yöntemi» demiştir. Ama bu, kavram olarak bir sis-

temdir. Çünkü, her eğitim sisteminde olduğu gibi, kendine özgü bir eğitim felsefesi, bir konu seçimi ve öğretim yöntemi anlayışı vb. vardır. Örneğin, proje sisteminin egemen öğretim yöntemi «Yaparak ve Yaşayarak Öğrenme» (Learning by doing) yani «iş» yöntemidir. Nitekim, İ. G. Umstattdin yazıp H. Bekir Örsün çevirerek 1948'de yayımlanan «Ünite Metotları» adlı kitapta, bizim Toplu Öğretim diye bildiğimiz sistemden proje sistemine kadar olan bütün sistemler vardır.

Eğitimde ünite ve proje, amaçlı ve planlı bir çalışmayı gerektirir. Ünite planı ile proje planı arasındaki ayırım, ünite planının daha çok öğretmen egemenliğine, proje planının da daha çok öğrenci ilgisine ve etkinliğine dayanmasıdır. Bu nedenle, herhangi bir konu, öğretimde hem ünite, hem de proje biçiminde işlenebilir. Zaten projenin de bir tür ünite olduğunu yukarıda belirtmiştik. Proje konusu da eğitimde tartışılmalı konulardan biridir. İlgili merkezleri, serbest etkinlikler, tamamlayıcı çalışmalar vb. adlar altında söylenen şeyler hep birer proje çalışmasıdır. Adı ne olursa olsun, bütün bu terimlerle anlatılmak istenenlerin temel ilkesi, öğrencilerin ilgileri doğrultusunda bir şey üzerinde planlı çalışmaktır.

Ünite öğretimi proje biçiminde yapılabilirse de bunu yapacak gücü kendinde bulamayanlar, öğretimi klasik biçimde yürütürler. Bu durumda ünite öğretimi, birbiriyle ilgili konuların ayrı ayrı işlenmiş biçiminin birbirine bağlanması ile gerçekleşir. Ünite öğretimi, kimi zaman öğretmen, kimi zaman öğrenci kümeleri, pek az zamanda da bireysel öğrenci etkinlikleriyle geçer. Fakat bu etkinlikler de, çok kez anlatma, okuma, gösteri (demonstrasyon) biçiminde olur; ortaya yeni bir «düşün» ya da «nesne» çıkmaz. Ortaya yeni bir «düşün» ya da nesnenin çıkması, öğrencilerin ortak çalışmaları ve öğretmen kılavuzluğu sonucunda proje çalışmaları ile olur. Ünite Öğretimi ile proje öğretimi arasındaki belli başlı ayrılık buradadır. Kuşkusuz, proje çalışmaları, birçok araç ve gerece, daha uzun süre bir öğretime, öğretmen ve öğrenci özverisine gerek gösterir.

Ünite çalışmasında da proje çalışmasında da öğretmenin hazırlık yapması gerekir. Bu hazırlık planlarla olur. Bir ünite planının bölümleri şunlardır :

KLASİK BİÇİMDE YAPILACAK BİR ÜNİTE PLANI FORMU

Ünitenin adı : _____ Öğretmenin adı : _____
Okulun adı : _____ Ünitenin süresi : _____
Sınıfın adı : _____
Dersin adı : _____

I — Amaçlar :

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

II — Giriş :**III — Konular ya da Sorunlar :****IV — Zaman, Yapılacak Etkinlikler, Araç ve Gereçler :**

Zaman	Etkinlikler	Araç ve Gereçler
Konu : I _____		
1. _____	1. _____	1. _____
2. _____	2. _____	2. _____
3. _____	3. _____	3. _____
4. _____	4. _____	4. _____
5. _____	5. _____	5. _____

Konu : II _____

V — Anlatım ya da Beceri Derslerinde Yapılacak İşler :

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

VI — Kaynaklar :

_____

1968 tarihli İlkokul Programı'nın (S. 43'de) istediği bir ünite planında bulunması gereken bölümler de bunlardır. Çünkü, programda şöyle bir açıklama vardır : Ünite planında amaçlar, ele alınacak problemler (konular), ünitenin işlenişinde izlenecek yol (Yukardaki örnekte «Yapılacak Etkinlikler», buna kısaca «Etkinlikler» de denebilir), başvurulacak kaynaklar, ünite ile ilgili geziler (bunlar da yapılacak etkinlikler arasında yer alır), araçlar ve değerlendirme yolları gösterilmeli, ayrıca öteki derslere ait konular belirtilerek, bunların ünite bütünlüğü içerisinde birbirine nasıl bağlanacağı ve ne ölçüde yer alıp işleneceği açıklanmalıdır.

«Amaçlar», çeşitli biçimlerde yazılabilirse de sonu «...mek» ve «...mak» ile biten şekilde olması kanımızca daha anlamlıdır : «Cumhuriyetin önemini ve değerini kavratmak» gibi. Ünitenin amaçları öğrencilere kazandırılacak bilgi, beceri alışkanlık ve değer-takdir duygularını içerir. Bunları ayrı başlıklar halinde toplamak gereği yoktur. Bunlar arka arka ya yer alabileceği gibi karışık olarak da yazılabilir. Aslında, ünitenin amaçlarını belirlemede fazla ayrıntıya girmemek gerekir. Bu, ders planlarında yapılacak bir iştir. Ünitenin diğer bölümlerinde olduğu gibi «Amaçlar» da genel çizgileriyle belirlenir.

«Giriş»te ünitenin önemi ve değerinin neler olduğu iki üç tümce içinde belirtilir. Bu, öğrencileri üniteye güdüleyici nitelikte olmalıdır.

«Konular ya da Sorunlar» kısmı, ünitenin programdaki alt bölümleri ile çevrenin özelliklerine ve öğrencilerin ilgilerine göre saptanacak konu ve sorunları kapsar. Ünitenin amaçları ile bu konu ya da sorunlar ara-

sında ilişki bulunmalıdır. Yani, konuların öğrenilmesi ya da sorunların çözülmesi amaçları gerçekleştirilmesi nitelikte olmalıdır.

«Zaman, Yapılacak Etkinlikler, Araç ve Gereçler» kısmında her konu ile ilgili olarak ne zaman, hangi etkinliklerin, önceden sağlanması gereken önemli hangi araç ve gereçlerin kullanılacağı belirtilir. Yapılacak etkinliklerin anlatımında «..... cak», «..... cek» gibi gelecek zamanla ilgili anlatımlar kullanılmalıdır. Çünkü, «öğretim» ileriye yönelik bir işin adıdır. Bunda da fazla ayrıntıya gidilmesi doğru olmaz. Bir yere yapılacak gezi, hazırlanacak bir harita, kurulacak bir bahçe gibi. Buraya yazılacak yazıda her konu için böyle bir iki somut iş yeterlidir. Bunların ayrıntıları da ders planlarında gösterilecektir.

«Anlatım ya da Beceri Derslerinde Yapılacak Etkinlikler»in önemlileri de yukardaki gibi saptanabilir.

«Değerlendirme» kısmında, öğrencilerin amaçlarına, öğretim aracılığıyla ulaşıp ulaşmadığını deneyecek birtakım sorular ya da davranış biçimlerine yer verilir. Böylece, amaçlarla değerlendirme, dolayısıyla da bunlarla etkinlikler arasında sıkı bir ilişki bulunur.

«Kaynaklar», ünitenin öğretiminde başvurulacak bellibaşlı yapıtlar ile kişileri belirler. «Araç ve gereçler» kısmında gösterilenler arasında kimi kaynaklar yer alabilirse de burada gösterilenler daha değişik ve kapsamlı nitelikte olur: Ansiklopediler, sözlükler ve bellibaşlı yapıtlar gibi. Kuşkusuz, bunlar da amaçlara, konulara, etkinliklere uygun düşmelidir.

Ünite planı için böyle kısa ve özlü olarak hazırlanan 1-2 sayfalık bir hazırlık yeterlidir. Konuların her biri, ders planlarında genişletilerek ve ayrıntılara inilerek geliştirilir. Öğretimde doğal olanı budur. Kimi meslektaşlar da ünite planını geniş hazırlayarak, ders planı yapmaksızın bunu uygularlar. Bu da yapılabilir, fakat, hazırlanmasında zorluklar olduğu gibi, uygulanması da yapay bir biçimde olur.

«Öğretim Ünitesi», sınıfta öğretmen egemenliği yerine proje çalışmasıyla işleneceği zamanda —ki programlarımız bunu da salık vermektedir— o zaman da öğretmenin bir hazırlığı olacaktır. Bu da bir ünite planıdır, fakat proje çalışmalarına (yöntemine) uygun «çerçeve» niteliğinde bir ünite planı. Bizde uygulanan projelere, «proje çalışmaları» diyorum. Çünkü, bunlar gerçek bir proje sistemi, yahut yöntemi değildir. Çalışmalarımızda bunu anımsatan bazı öğeler vardır.

Proje çalışmalarının özü, birtakım araç ve gereçlerle öğrenci etkinliklerinde toplanır. Sonunda da ortaya olumlu bir yapıt konur. Amaçları da daha iddialıdır. Ezber ya da kuru bir anlatım yerine, amaçlarda belirtilen davranışların gerçekleştirilmesine daha çok önem verilir. Derslerin projeler şeklinde işlenmesini istemenin asıl nedeni de budur.

Proje çalışmalarısıyla yürütülecek «çerçeve» niteliğindeki ünite planını öğretmen hazırlayacak, bunun gelişmesini öğrencilerin ilgi ve gerek-

semelerine bırakacaktır. Bu, tıpkı fenni kovanlarda yer alan «hazır petek»e benzer. Bu yapılmazsa, öğretimin planlaştırılması çok zaman aldığı gibi, öğrencilerin yeter derecede hazırlığı olmadığı için, başarısız da olabilir. Kaldı ki, bunda, öğretmene bile yardım edecek yapılara da gerekseme vardır.

Ünite çalışmalarının projelerle yürütülmesi birçok yöntemlerin bir arada kullanılmasını gerektirir. Yaparak yaşayarak öğrenme, küme ve bireysel çalışma, tartışma yöntemleri gibi. Bu nedenle, bunun planları da buna uygun olmak zorundadır.

Proje çalışmalarıyla yürütülecek bir ünite planının kısımları şunlardır:

PROJE ÇALIŞMALARI İLE YÜRÜTÜLECEK ÜNİTE PLANI FORMU

Ünitenin adı : _____ Öğretmenin Adı : _____

Okulun adı : _____ Ünitenin süresi : _____

Sınıfın adı : _____

Öğrenci kümeleri : 5 (A, B, C, D, E)

Ünite evreleri : Hazırlık ve planlama : .../.../197...

Üniteler üzerinde çalışma : .../.../179...

Değerlendirme : .../.../197...

Ünitenin Amaçları :

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Giriş :

Etkinlikler :

Küme : A. Konu : _____

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Konu : B. Konu : _____

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Anlatım ve Beceri Derslerinde Yapılacak İşler

Türkçe :

1. _____
2. _____
4. _____
3. _____

Matematik :

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Resim — İş :

1. _____
2. _____
3. _____

Müzik :

1. _____
2. _____
3. _____

Beden Eğitimi :

1. _____
2. _____
3. _____

Kaynaklar :

1. _____
2. _____
3. _____

Değerlendirme :

1. _____
2. _____
3. _____

Proje çalışmalarıyla yürütülecek bir öğretim ünitesi, öğretmen tarafından, yukardaki forma göre kabataslak hazırlandıktan sonra, sınıfa getirilir. «Giriş» kısmında yer alacak anlatımla öğrencilere tanıtılır. Bu planın kısımları üzerindeki açıklamalar, bundan önceki plan formunda yapılan açıklamalardaki gibidir. «Etkinlikler»de de her bir iş «.....cek», «.....cek» biçiminde gelecek zaman kipi ile anlatılmalıdır. «Bir takvim yapılacak», «Bir sofrta hazırlanacak» gibi. Yalnız şunu belirtmek gerekir ki, yukardaki kümelere ayrılmış olan işler öğrenci kümeleri tarafından kendi ilgi ve gereksemelerine göre geliştirilir. Anlatım ve beceri

dersleri başlangıçta öğretmen egemenliğinde yapılır ve sonra öğrenci kümeleri, üzerlerine aldıkları «küme etkinlikleri»ni bu derslerde öğrendikleri beceriler doğrultusunda geliştirirler. Anlaşılmalı olacağı üzere, öğretimde ve onun planlanmasında her şeye yön verecek olan «Amaçlar»dır. Bunun iyi saptanması gerekir. Bu da ayrı bir yazı konusudur.

Ünite öğretimi, bununla birlikte proje çalışmaları ve bunların yukarıdaki biçimde planlaştırılmaları, okul programlarımız çerçevesinde yukarıdaki gibi yapılabilirse, kanımca, amacına ulaşmış olur.